

ERDÉLY

AZ UTOLSÓ AVATÁS*

Doctor Urak! Eszembe jut az utolsó avatás. Az utolsó doctoravatás, – ott lent, Kolozsvárott. Nyolc esztendővel ezelőtt történt. Cluj prefektusa értesítette az Egyetem Rectorát: a nagyszebeni kormánytanács elrendelte az Egyetem átadását. A Rector, az Egyetem Tanácsa, egész tanári kara tiltakozott. Egy szálíg megtagadták a hűségeskü letételét. Egy hónapig tartott a kálváriajárás. A kínos bizonytalanság. És 1919. május 12.-én végbement Erdély ősi Egyetemének erőszakos elvétele. Az Egyetemet román katonaság zárta körül. A csapatok parancsnoka karhatalmat alkalmazott a Rectorral szemben és átvette az Egyetem fölött az imperiumot. De az utolsó avatást a Tanács mégis megtartotta. Ekkor mondotta a Rector, az ősz Schneller István, az egyetem utolsó magyar doctorainak az emlékezetes szavakat: „A mi fölszabadítónk az Igazság leszen“. Könnyek borították el a szemeket. Ökölbesorultak a kezek és mi némán hagytuk el a magyar tudományosság templomát.

Doctor Urak! Erdély főiskolái mindig osztoztak a nemzet sorsában. Megszokták a sorsnak csapásait. A Báthory-Egyetem a földporáig lerontatott, – és újból fölemeltetett. A nagyenyedi főiskolát a románok kétszer égették föl és hányták széjjel, – és a Bethlen-Collegium él ma is.

Minket nyolc évvel ezelőtt az erőszak kikergetett Erdélyből. Emelt fővel jöttünk ki. Mi nem hódoltunk be ott senkinek. Mi nem alázkodtunk meg senki előtt. Nem kértünk és nem fogadtunk el a megszálló hatalomtól semmit. Mi otthagytuk mindenünket. Az Egyetem hatalmas épületét, világhíres könyvtárát, a szép klinikákat, az európai nivón álló laboratóriumokat. Mégis, – elhoztunk egyet. Elhoztuk magunkkal ide a Magyar Alföldre az Egyetem lelkét. Erdélynek a lelkét. Elhoztuk egy darabját annak a léleknek, amelyet évszázadok megpróbáltatásai, vérzivatarai, szenvedései kovácsoltak acéllá. Amely más, mint az itteni lélek. Talán több benne az idealizmus, a meg nem alkuvás. Több benne a hagyományokhoz, a múlt megszentelt eszményeihez való ragaszkodás. Több benne a jövőbe vetett hit, az élni akarás kiolthatatlan lángja és ereje.

És ez az erdélyi lélek itt, a Nagy-Magyar Alföld televényében most építi föl második egyetemét, hogy majd amikor visszamegyünk a mi igazi otthonunkba, maradjon itt utánunk egy örökkévaló emlék, betöltve Erdély szellemével, lelkével, a megacélozott törhetlen erdélyi, hazafisággal.

Mi, szegedi Egyetem, – a kolozsvári Egyetemnek egyenes leszármazója, – most ebből a lélekből adunk át a diplomával együtt Önöknek Doctor Urak egyenként egy-egy szilánkot. Vigyék magukkal ki az életbe és hirdessék mindenütt, hirdessék büszkén; hogy Önök Erdély Egyetemének doctorai, akiknek kötelességük leszen – nem csak az, amire most itt a Tanács színe előtt az esküt letették, hanem az is, hogy ezt a kimentett erdélyi lelket ömlesszék át, plántálják bele ennek a léleknek erejét az itteni magyar lelkekbe, hogy tudjanak azok is a nemzet jövőjéért tűrni, áldozatokat hozni, a jövőben hinni, akarni és cselekedni.

Ezzel a kéréssel bocsátom el Önöket Doctor Urak és kívánom, hogy adjon az Isten önöknek erőt, hogy megvalósíthassák ezt a szent és nagy föladatot.

(Szeged)

Tóth Károly

MAGYAR FA SORSA

Mutatvány az erdélyi ref. püspök sokat vitatott könyvének befejező lapjairól.

Igaz és nem is titkolom el, sőt mindenütt kimutattam, hogy Ady a magyar költő és a magyar faj sorsának felpanaszolásában sokszor és sokban vad, túlzott, keserű és igaztalan volt, hogy szociális felfogásában tévedett, de viszont kétségtelen, hogy Széchenyi óta és mellett leginkább tőle lehet tanulni *kritikai* hazaszeretetet, mely a nemzet sorsának és bajainak *belső* okait látja, fájlalja; mely a régi bűnök ellen öntudatos harcra készítet és önámítás nélkül, világosan hirdeti, hogy a nemzetnek, ha élni akar, a *maga* életét kell élnie, hogy egyetemes értékű emberi életet kell a maga módján termelnie s hogy saját vezetését csak saját legértékesebb szellemű és jellemű fiaira szabad bízni. És én rendületlenül meg vagyok győződve afelől, hogy erre a kritikai szeretetre nemzete iránt soha nagyobb szüksége nem volt a magyarságnak, mint ma és jaj neki, ha frázisokért és

* Elmondott 1927 május 14-én. Mutatvány a szerzőnek sajtó alatt levő kötetéből.

görgőtűzért feláldozza ezt a megmentő és megtartó szeretetet. Én volnék a legboldogabb, ha a magyar ifjúság Ady tragikus látását „az eltévedt lovasról“ megcáfolná és bebizonyítaná, hogy a magyarságnak meg van az elvitathatatlan, mert pótolhatatlan polgárjoga Európa művelt népei között és az emberiség nagy közösségében. De ehhez az első lépés épen az Ady által hirdetett tragikum ismerete, öntudatos feldolgozása a lelkekben és az így meggedzett életakarat diadalravivése.

És egyéni szempontból, bár kétségtelenül rá kellett mutatnom Ady költészetében az önmagát romboló, beteg lázadozásra és démoni kitörésekre, melyek mellett ott vannak az örök emberi szépségek is, kétségtelen, hogy e diszharmonikus lélek küzdelmei rendkívül tanulságos képét adják saját lelkünk rejtett mélységeinek és *kritikai* állásfoglalásra ösztönöznek saját bűneink ellen. A kórkép, amely kórkép is, annyi vádat foglal magában társadalmunk ellen, hogy egy öntudatos ifjúság életharcára a legnagyobb ösztönzésekkel teljes. Az pedig vitathatatlan, hogy az a költő, aki a nemzetet és az egyént a halál tükrében láttatta meg a legnagyobb ösztönző az életre.

És végre, Ady bűnbánata és Istenélménye, amely a maga nemében egyetlen egész irodalmunkban, nagyon komoly intelem arra, hogy bűnbánatunk ne legyen pusztá templomi frázis, Istenszerelmünk ne legyen illúzió és keresztyénységünk ne legyen élettelen dogma.

Azt hiszem, hogy ennyi tanulság kevés magyar költő művéből sugárzik és ez természetes is, mert Ady a humánium mindenirányú átélésében az összes magyar költők közül a legelső. Tisztán esztétikai szempontból pedig nem szabad elfelejteni, hogy Ady költészete a teremtő fantázia és a magyar költői nyelv kifejezőereje szempontjából olyan értékekkel gazdagította irodalmunkat, melyre akármelyik nagy európai irodalom büszke lehetne.

(Kolozsvár)

Makkai Sándor